

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2021 m. balandžio 22 d.
(OR. en)

8090/21

COSI 66
ENFOPOL 146
CRIMORG 32
CYBER 106
ENFOCUSTOM 56
IXIM 72
CORDROGUE 18
CT 52
FRONT 150
CATS 30
COPEN 189
DROIPEN 77
JAIEX 47
EMPL 162
JAI 423

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2021 m. balandžio 19 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENUI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2021) 171 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI dėl ES kovos su prekyba žmonėmis strategijos 2021- 2025

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2021) 171 final.

Pridedama: COM(2021) 171 final

Briuselis, 2021 04 14
COM(2021) 171 final

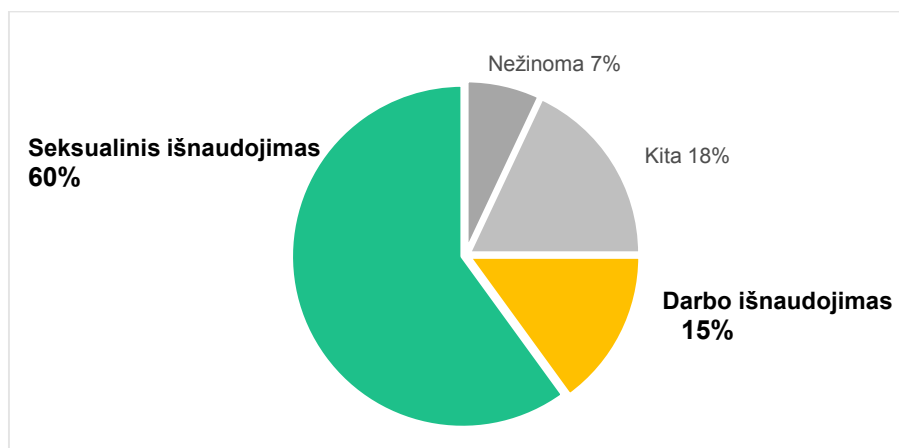
**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**dėl ES kovos su prekyba žmonėmis strategijos
2021- 2025**

1. Įvadas

Prekyba žmonėmis griaua žmonių gyvenimus, nes prekiaujant žmonėmis žeminamas jų orumas ir jiems neleidžiama naudotis savo laisve ir pagrindinėmis teisėmis¹. Prekyba žmonėmis dažnai yra smurtinis nusikaltimas, kurį vykdo organizuoto nusikalstamumo tinklai. Šiam reiškiniui neturėtų būti vietos šiandieninėje visuomenėje.

Vis dėlto prekyba žmonėmis – pasaulinis reiškinys. Žmonėmis prekiaujama kiekvienoje šalyje ir kiekviename regione. Prekyba žmonėmis toliau vyksta ir Europos Sąjungoje. Remiantis naujausiais turimais duomenimis, 2017–2018 m. Europos Sąjungoje² buvo užregistruota daugiau kaip 14 000 aukų³. Tikėtina, kad faktinis skaičius yra gerokai didesnis, nes daug aukų lieka nenustatytos⁴. Beveik pusė prekybos žmonėmis aukų Europos Sąjungoje yra ES piliečiai, ir didelė dalis jų parduodama jų pačių valstybėje narėje. Dauguma aukų ES yra moterys ir mergaitės, kurios parduodamos seksualinio išnaudojimo tikslais. Beveik kas ketvirta prekybos žmonėmis auka ES yra vaikas⁵. Dauguma prekiautojų žmonėmis ES yra ES piliečiai ir beveik trys ketvirtadaliai nusikaltimų vykdytojų yra vyrai. Šie nusikaltimai nusikaltėliams labai pelningi, tačiau jie neatsiejami nuo didelių žmogiškųjų, socialinių ir ekonominių sąnaudų. Apskaičiuota, kad ES ekonominės sąnaudos per vienus metus siekia 2,7 mlrd. EUR⁶.

1 pav. Užregistruotų aukų pasiskirstymas pagal išnaudojimo formą ES 2017 ir 2018 m.

¹ Žr. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalį ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 5 straipsnio 3 dalį.

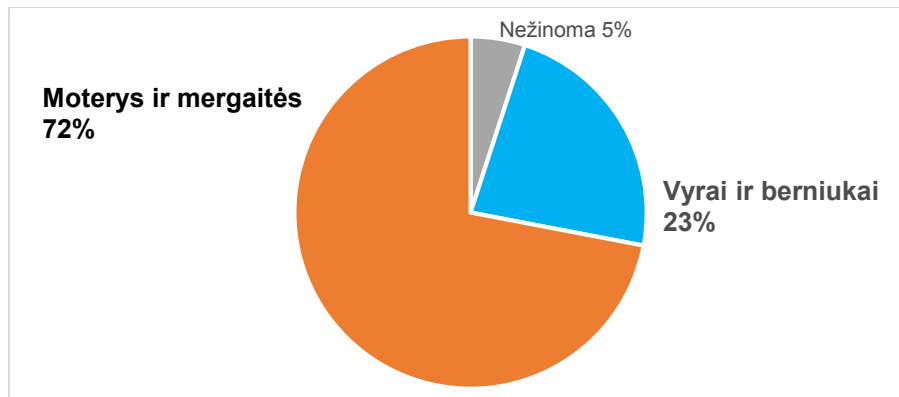
² Visi šiame dokumente pateikiami ES 27 lygmens duomenys apie aukas susiję su 2017 ir 2018 m. Šaltiniai: leidinys „Duomenų apie prekybą žmonėmis ES rinkimas“ (2020 m.) ir dokumentas COM(2020) 661 *final*, 2020 10 20.

³ 63,7 proc. nustatytų aukų ir 36,3 proc. įtariamų aukų.

⁴ COM(2020) 661 *final*, 2020 10 20, ir SWD(2020) 226 *final*, 2020 10 20.

⁵ Direktyvos 2011/36/ES 2 straipsnio 6 dalyje terminas „vaikas“ apibrėžiamas kaip jaunesnis nei 18 metų asmuo.

⁶ Tyrimas „Prekybos žmonėmis ES ekonominės, socialinės ir žmogiškosios sąnaudos“ (angl. *Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU*) (2020 m.), pateikiamas adresu https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_the_economic_social_and_human_costs_of_trafficking_in_human_beings_within_the_eu.pdf.

2 pav. Užregistruotų aukų pasiskirstymas pagal lytį ES 2017 ir 2018 m.

Kova su prekyba žmonėmis jau seniai yra vienas iš Europos Sąjungos prioritetų⁷. Bėgant metams pažanga padaryta daugelyje sričių. Bendradarbiaujant pagrindiniams subjektams, be kita ko, politiniu lygmeniu, taip pat teisėsaugos ir teisminėms institucijoms tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu buvo vykdomas baudžiamasis persekiojimas ir skelbiami apkaltinamieji nuosprendžiai, taip pat patobulinti aukų nustatymo ir pagalbos bei paramos joms teikimo mechanizmai. Siekiant mažinti riziką, kad žmonės taps prekybos žmonėmis aukomis, buvo vykdomos informuotumo didinimo kampanijos, įgyvendinamos švietimo programos ir mokymo iniciatyvos. Atliekant tyrimus ir rengiant ataskaitas sukaupta daugiau žinių apie šį reiškinį, o tai padeda rengti tinkamas reagavimo į jį strategijas⁸.

Nepaisant padarytos pažangos, prekyba žmonėmis tebėra viena iš rimtų grėsmių Europos Sąjungoje, dėl kurios kasmet kyla pavojus tūkstančiams asmenų, visų pirma moterims ir vaikams. Prekiautojai žmonėmis naudojami socialine nelygybe, taip pat ekonominiu ir socialiniu žmonių pažeidžiamumu – dėl COVID-19 pandemijos šie reiškiniai sustiprėjo, todėl nusikaltimų vykdytojams tampa lengviau surasti aukas. Pandemija taip pat tapo kliūtimi aukoms kreiptis į teismą, siekti pagalbos ir paramos ir apribojo baudžiamosios teisenos sistemos galimybes reaguoti į nusikaltimus. Be to, prekiautojai žmonėmis perėjo prie naujo verslo modelio – pradėjo aukas verbuoti ir išnaudoti internetu⁹, todėl teisėsaugos ir teisminėms institucijoms tampa sudėtingiau reaguoti į tokius nusikaltimus.

Šioje strategijoje nustatyti pagrindiniai prioritetai, siekiant veiksmingiau kovoti su prekyba žmonėmis. Joje siūlomi konkretūs veiksmai, kurių ketinama imtis visapusiškai laikantis pagrindinių teisių, siekiant anksti nustatyti prekybos žmonėmis atvejus ir sustabdyti prekybą žmonėmis, susekti nusikaltėlius prekybą žmonėmis iš mažos rizikos ir labai pelningos nusikalstamos veikos paverčiant didelės rizikos ir nepelninga nusikalstama veika ir apsaugoti aukas bei joms padėti atkurti savo gyvenimą.

⁷ Žr. Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategiją 2012–2016 m. (COM(2012) 286 *final*, 2012 6 19) ir Komunikatą „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijos įgyvendinimo ataskaita ir konkretūs tolesni veiksmai“ (COM(2017) 728 *final*, 2017 12 4).

⁸ Padedant Eurostatui visos ES mastu reguliariai renkami duomenys apie aukas ir jų savybes bei nusikaltimų vykdytojus, įskaitant baudžiamąjį persekiojimą atvejus ir apkaltinamuosius nuosprendžius. Visi nurodyti ES leidiniai pateikiami adresu <https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications>.

⁹ Žr., pavyzdžiui, ICAT, „COVID-19 pandemija ir jos poveikis prekybos žmonėmis aukoms bei ją patyrusiems asmenims“ (angl. *COVID-19 pandemic and its impact for victims and survivors of trafficking in persons*); UNODC, „COVID-19 pandemijos poveikis prekybai žmonėmis. Greitu įvertinimu grindžiami preliminarūs duomenys ir informacija“ (angl. *Impact of the Covid-19 Pandemic on Trafficking in Persons*).

Prekyba žmonėmis – viena iš itin sunkių organizuoto nusikalstamumo formų, todėl ši strategija glaudžiai susijusi su ES 2021–2025 m. kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija. Nors kovojant su prekyba žmonėmis taikomi kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos holistiniai prioritetai ir pagrindiniai veiksmai, šia strategija siekiama reaguoti į konkrečius prekybos žmonėmis nusikaltimų aspektus.

2. Visapusiškas atsakas siekiant kovoti su prekyba žmonėmis: pradedant prevencija ir aukų apsauga ir baigiant prekyautojų žmonėmis baudžiamuoju persekiojimu ir apkaltinamųjų nuosprendžių jiems priėmimu

Prekyba žmonėmis – **sudėtingas nusikalstamas reiškinys**. Prekiautojai žmonėmis naudojami pažeidžiama žmonių padėtimi, kad gautų pelno. Kalbant apie paklausą, įmonės, darbdaviai, naudotojai ir vartotojai naudojami išnaudojamomis aukomis naudodamiesi jų paslaugomis, darbu ir produktais. Prekybos žmonėmis grandinėje aukos patiria didelę trumpalaikę ir ilgalaikę žalą, todėl joms reikia suteikti neatidėliotiną pagalbą, paramą ir apsaugą, taip pat reintegracijos perspektyvų, kad jų gyvenimas būtų geresnis.

Prekybos žmonėmis reiškinys yra sudėtingas, todėl reikalingas **visapusiškas atsakas** į jį. Norint nuosekliai ir visapusiškai kovoti su prekyba žmonėmis, reikia imtis plataus masto teisinių, politinių ir veiklos iniciatyvų, apimančių etapus nuo prevencijos iki apkaltinamųjų nuosprendžių nusikaltėliams paskelbimo, kartu daug dėmesio skiriant aukų apsaugai visais etapais ir visų pirma atsižvelgiant į aukas moteris ir vaikus, taip pat į prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais.

Teisės aktai yra viena iš veiksmingiausių mūsų turimų priemonių, nes juose galima apibrėžti nusikaltimus, nustatyti sankcijas ir bendrus nusikaltėlių baudžiamąjį persekiojimo tikslus, taip pat apsaugoti aukas. ES pastangų kovoti su prekyba žmonėmis pagrindas yra **ES kovos su prekyba žmonėmis direktyva**¹⁰. Europos Komisija stebi, kaip valstybės narės, kurioms ši

¹⁰ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, OL L 101, 2011 4 15.

direktyva privaloma¹¹, ją perkelia į nacionalinę teisę ir įgyvendina, ir joms padeda tai daryti. Savo 2016 m. Perkėlimo į nacionalinę teisę ataskaitoje¹² Komisija nustatė, kad valstybės narės dėjo daug pastangų, kad šią direktyvą perkeltų į nacionalinę teisę, tačiau prevencijos ir aukų, įskaitant aukas vaikus, apsaugos, pagalbos ir paramos joms priemonių srityse dar galima gerinti padėti. 2019 m. Komisija paprašė valstybių narių pateikti papildomą informaciją, susijusią su jos 2016 m. ataskaitoje pateiktomis išvadomis¹³. Tuo pat metu Komisija padėjo valstybėms narėms veiksmingai įgyvendinti šią direktyvą. Šiomis aplinkybėmis Komisija sukūrė žinių bazę¹⁴, pateikė gaires¹⁵ ir skyrė finansavimą specialioms veiksams, įskaitant tarpvalstybinio bendradarbiavimo iniciatyvas¹⁶. Įgyvendinti šią direktyvą taip pat padeda Komisijos bendradarbiavimas su ES nacionalinių pranešėjų ir lygiaverčių mechanizmų tinklu ir ES pilietinės visuomenės kovos su prekyba žmonėmis platforma¹⁷. Siekiant užtikrinti, kad prekyautojai žmonėmis nesinaudotų įvairiomis visoje Europoje veikiančiomis sistemomis ir kad aukoms ES, neatsižvelgiant į jų buvimo vietą, būtų suteikiama tinkama apsauga, teisingas ir visiškas šios direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę ir visapusiškas jos įgyvendinimas ir toliau bus Komisijos prioritetas. Komisija toliau padės valstybėms narėms įgyvendinti šią direktyvą ir naudosis jai Sutartimis suteiktais įgaliojimais, įskaitant įgaliojimus atitinkamais atvejais pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūras.

Iš šios direktyvos įgyvendinimo valstybėse narėse stebėsenos, Komisijos vykdomos, *inter alia*, kas dvejus teikiant pažangos ataskaitas¹⁸, taip pat įvairių suinteresuotųjų subjektų ataskaitų¹⁹ matyti, kad prieš dešimt metų priimta priemonė galbūt nebeatitinka savo paskirties. Nors buvo imtasi prevencijos iniciatyvų, naudojimosi išnaudojamų aukų teikiamomis paslaugomis paklausa nesumažėjo. Nusikaltimų vykdytojai ES ir toliau lieka nebaudžiami, o prekyautojų žmonėmis baudžiamąjį persekiojimą atvejų ir jiems paskelbiamų apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius tebėra mažas²⁰. Taikant nustatytas aukoms skirtas minimalias taisykles gali būti nepakankamai atsižvelgiama į aukų faktinius poreikius. Todėl reikia įvertinti, kaip ši direktyva įgyvendinama, ir prireikus, remiantis šio vertinimo rezultatais, pasiūlyti ją peržiūrėti, kad ji atitiktų savo paskirtį²¹.

Politikos ir veiklos lygmenimis labai svarbu užtikrinti tarpvalstybinį, regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą, be kita ko, kaupiant žinias ir informaciją ir jomis keičiantis, taip pat

¹¹ Danijai Kovos su prekyba žmonėmis direktyva nėra privaloma.

¹² COM(2016) 722 *final*, 2016 12 2.

¹³ Dėl įgyvendinimo žr. dokumentus COM(2020) 661 *final*, 2020 10 20, ir SWD(2020) 226 *final*, 2020 10 20.

¹⁴ Reguliariai papildydama Europos Komisijos kas dvejus metus priimamas pažangos ataskaitas ir atlikdama tyrimus, pavyzdžiui, Valstybių narių nacionalinių ir tarptautinių nukreipimo mechanizmų peržiūros tyrimą (2020 m.), Prekybos žmonėmis ekonominių, socialinių ir žmogiškųjų sąnaudų tyrimą (2020 m.), Prekybos žmonėmis lyčių aspekto tyrimą (2016 m.).

¹⁵ Pavyzdžiui, Vaikų apsaugos stiprinimo gaires, daugiausia dėmesio skiriant prekybos žmonėmis aukoms (2019 m.), Aukų nustatymo gaires (2013 m.), Tėvų globos netekusių vaikų globos vadovą (2014 m.).

¹⁶ Žr. pagal policijos bendradarbiavimo, nusikalstamumo prevencijos, kovos su juo ir krizių valdymo finansinės paramos priemonę ir Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo programas reguliariai skelbiamus kvietimus teikti pasiūlymus ir Europos Komisijos finansuojamų kovos su prekyba žmonėmis projektų visapusiškos politikos peržiūros tyrimą (2016 m.).

¹⁷ <https://ec.europa.eu/anti-trafficking/intensifying-coordinated-response/intensifying-coordinated-response>.

¹⁸ COM(2020) 661 *final*, 2020 10 20.

¹⁹ Pavyzdžiui, 2021 m. vasario 10 d. Europos Parlamento rezoliucijos dėl Direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos įgyvendinimo (2020/2029(INI)).

²⁰ 2017–2018 m. 27 šalių Europos Sąjungoje baudžiamasis persekiojimas buvo pradėtas 6 163 atvejais ir buvo paskelbti 2 426 apkaltinamieji nuosprendžiai.

²¹ 2021 m. vasario 10 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos įgyvendinimo (2020/2029(INI)).

užtikrinant informacinių sistemų sąveikumą. Tokia praktika padeda vykdymo užtikrinimo ir teisminėms institucijoms geriau pasirengti užkirsti kelią nusikaltėjams ir teikti paramą aukoms. Nors nusikaltėlių tinklai veikia tarptautiniu mastu – kilmės, tranzito ir paskirties šalyse, – nusikaltimų tyrimas ir baudžiamasis persekiojimas už juos yra valstybių narių kompetencija, priskiriama jų jurisdikcijai. Tarpvalstybinius prekybos žmonėmis atvejus sudėtinga iširti, nes tam reikalingi išteklių, veiksmų koordinavimas ir geras atitinkamų institucijų tarpusavio bendravimas²². Kad galėtų kovoti su prekyautojų žmonėmis skaitmeniniu *modus operandi*, teisėsaugai taip pat reikalingi pajėgumai, priemonės ir struktūrizuotas bendradarbiavimas. ES agentūros, pavyzdžiui, Europolas ir Eurojustas, palengvina glaudų nacionalinių valdžios institucijų bendradarbiavimą ir jų veiksmų koordinavimą, kad būtų galima imtis sėkmingų operatyvinių veiksmų ir patraukti nusikaltėjus atsakomybėn bei nustatyti ir apsaugoti aukas.

Kai aukos gražinamos arba savanoriškai grįžta iš šalies, kurioje buvo išnaudojamos, į savo kilmės šalį, būtina, kad tiek išvykimo, tiek atvykimo metu laiku bendradarbiautų atitinkami subjektai, kad būtų pritaikytos tikslinės pagalbos, paramos ir integracijos priemonės. Tokius procesus, kuriais siekiama sudaryti sąlygas aukoms tarpvalstybiniais atvejais pasinaudoti savo teisėmis, galima palengvinti pasitelkiant tarptautinius nukreipimo mechanizmus, t. y. atitinkamų valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės, dalyvaujančių nustatant prekybos žmonėmis aukas, joms teikiant pagalbą ir užtikrinant apsaugą, tarpvalstybinio bendradarbiavimo platformas²³.

Siekdama geriau atsižvelgti į šiuos tarpvalstybinius ir tarptautinius uždavinius, Komisija finansuos ir koordinuos **veiksmus**, kuriais siekiama toliau **tobulinti** kovos su prekyba žmonėmis **politiką ir susijusią operatyvinę veiklą**²⁴. Šiais veiksmais bus siekiama stiprinti keitimąsi geriausios patirties pavyzdžiais, be kita ko, susijusiais su tarpvalstybinio teisėsaugos ir teisminių institucijų bendradarbiavimu, sudaryti palankesnes sąlygas specialistams teikti konsultacines paslaugas, siekiant stiprinti įvairių agentūrų bendradarbiavimą ir jų veiksmų koordinavimą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis, padėti toliau stiprinti aukoms teikiamą paramą ir jų nukreipimo Europoje ir už jos ribų mechanizmus ir skatinti informuotumo didinimą, mokslinius tyrimus ir duomenų analizę remiant įvairių atitinkamų nacionalinių įstaigų, pavyzdžiui, duomenų institutų ir observatorijų, bendradarbiavimą. Šie veiksmai *de facto* padės sukurti valstybėms narėms ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams skirtą žinių ir kompetencijos centrą.

Skiriant tinkamą **finansavimą** nacionalinėms valdžios institucijoms sudaromos palankesnės sąlygos atlikti bendrus tyrimus ir vykdyti bendrą baudžiamąjį persekiojimą, stiprinami teisėsaugos ir kitų institucijų pajėgumai ir sudaromos plataus masto įvairių suinteresuotųjų subjektų sąjungos, kad kovojant su nusikalstamumu būtų laikomasi tarpinstitucinio plataus pobūdžio požiūrio. Tinkamas finansavimas taip pat padėjo užtikrinti paramą aukoms ir jų integraciją Europoje ir šalyse partnerėse²⁵.

²² Eurojustas (2021), „Ataskaita apie prekybą žmonėmis. Teismo bendradarbiavimo geriausios praktikos pavyzdžiai ir klausimai“ (*Report on Trafficking in human beings, Best practices and issues in judicial cooperation*).

²³ Keletas pavyzdžių pateikiama Nacionalinių ir tarptautinių nukreipimo mechanizmų veikimo peržiūros tyrime (2020 m.) ir Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) parengtame projekte TACT. Dėl Baltijos jūros valstybių tarptautinio nukreipimo mechanizmo žr. <https://bsr-trm.com/>.

²⁴ Šie veiksmai bus finansuojami Vidaus saugumo fondo lėšomis.

²⁵ Europos Komisijos finansuojamų kovos su prekyba žmonėmis projektų visapusiškos politikos peržiūros tyrimas (2016 m.).

Šios strategijos prioritetams įgyvendinti bus skiriamas tinkamas finansavimas, kad būtų galima daryti **apčiuopiamą poveikį** ir pateikti **tinkamą atsaką į įvairių formų išnaudojimą**. Be Komisijos tiesiogiai valdomų veiksmų, Komisija teiks konsultacijas valstybėms narėms, kaip, vadovaujantis šios strategijos prioritetais ir atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes bei poreikius, įgyvendinant nacionalines Prieiglosčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų priemonės programas pirmenybę teikti kovos su prekyba žmonėmis veiksams. Pagal programą „Europos horizontas“ skiriamas saugumo tyrimų finansavimas taip pat padės įgyvendinti šios strategijos prioritetus. Siekiant padėti valstybėms narėms įgyvendinti šią strategiją, taip pat galėtų būti naudojamos techninės paramos priemonė.

Siekiant pagerinti padėtį kilmės ir tranzito į Europą ir iš jos šalyse, pagal šios strategijos prioritetus bus sutelktas teminis ir geografinis ES finansavimas, itin daug dėmesio skiriant i) lyčių aspektui, ii) paramos teikėjų veiksmų koordinavimui, iii) atsakomybei vietos lygmeniu, iv) pilietinės visuomenės organizacijų, vietos subjektų ir aktyvistų rėmimui ir v) vaikų migrantų specialių apsaugos poreikių tenkinimui²⁶.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- toliau padės valstybėms narėms įgyvendinti Kovos su prekyba žmonėmis direktyvą, be kita ko, skirdama specialų finansavimą, visų pirma su lytimis susijusiems ir vaikų interesus atitinkantiems aspektams;
- naudodamasi Sutartimis suteiktais įgaliojimais, įskaitant galimybę atitinkamais atvejais pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūras, pirmiausia užtikrins veiksmingą Kovos su prekyba žmonėmis direktyvos įgyvendinimą;
- pradės tyrimą, skirtą Kovos su prekyba žmonėmis direktyvai įvertinti, ir, remdamasi šio vertinimo išvadomis, apsvarstys galimybę peržiūrėti šią direktyvą;
- užtikrins tinkamą kovos su prekyba žmonėmis ES ir už jos ribų finansavimą.

3. Prekybą žmonėmis skatinančios paklausos mažinimas

Organizuotos nusikalstamos grupės veiklą vykdo remdamosi pagrindiniu ekonominiu principu, kad jų veiklos **varomoji jėga yra didelė paklausa**. Paklausa skatina visų formų pažeidžiamų žmonių išnaudojimą, o prekyautojai žmonėmis tuo naudojasi, ypač didelės rizikos sektoriuose ir didelės rizikos aplinkoje²⁷. Taip organizuotos nusikalstamos grupės ir tie, kurie naudojasi išnaudojamų prekybos žmonėmis aukų kūnais, paslaugomis ir darbu ir iš

²⁶ Žr. Komisijos komunikate dėl vaikų migrantų apsaugos (COM(2017) 211 *final*, 2017 4 12) pateiktą pastabą, kad vaikai migrantai yra itin neapsaugoti nuo prekyautojų žmonėmis.

²⁷ Seksualinio išnaudojimo srityje didelės rizikos aplinkai priskiriama prostitucija, palydos paslaugos, masažo salonai, barai ir naktiniai klubai. Kalbant apie prekybą žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais, tokia aplinka gali būti žemės ūkio, statybos, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, valymo, namų ūkio darbų, miškininkystės, tekstilės ir drabužių, maisto produktų gamybos sektoriai. Daugiau informacijos pateikiama dokumentuose COM(2020) 661 *final* (2020 10 20) ir SWD(2020) 226 *final* (2020 10 20), 2015 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros ataskaitoje „Didelis darbuotojų išnaudojimas. Darbuotojai, judantys Europos Sąjungoje arba atvykę į ją“ (angl. *Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union*) ir Europos kovos su neteisėtu migrantų gabenimu centro 4-ojoje metinėje ataskaitoje (Europolas, 2020 m.).

to pelnosi, gauna didžiules pajamas. Apskaičiuota, kad 2015 m. metinis pelnas iš prekybos žmonėmis visame pasaulyje siekė 29,4 mlrd. EUR²⁸. Europos Sąjungoje per vienus metus iš prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais (tai yra labiausiai paplitęs prekybos žmonėmis tikslas) nusikalstamu būdu gaunamos pajamos siekia apytiksliai 14 mlrd. EUR²⁹. Į šią sumą neįtrauktos pajamos, gaunamos iš prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe ir kitų formų išnaudojimo tikslais. Todėl, norint iš prekyautojų žmonėmis atimti galimybę pelnytis ir taip užtikrinti, kad daryti nusikaltimus neapsimokėtų, būtina veiksmingai sumažinti paklausą.

Paklausos mažinimas, kaip viena iš prevencijos priemonių, nagrinėjamas Kovos su prekyba žmonėmis direktyvoje, kurioje valstybės narės raginamos apsvarstyti galimybę **kriminalizuoti sąmoningą naudojimąsi prekybos žmonėmis aukų teikiamomis paslaugomis**. Vis dėlto galutinį sprendimą turi priimti valstybės narės. Todėl Europos Sąjungoje susiklostė skirtingos teisinės sąlygos, kai darbuotojai ir naudotojai, naudodamiesi prekybos žmonėmis aukų kūnais, darbu ir paslaugomis, sulaukia skirtingų pasekmių. Aukų skaičius didėja³⁰ ir iš to matyti, kad padėtis blogėja, todėl reikia imtis griežtesnių ir suderintų atsakomųjų veiksmų, siekiant mažinti neteisėtą išnaudojamų prekybos žmonėmis aukų teikiamų paslaugų paklausą. Atsižvelgiant į rimtą ir plataus masto šių nusikaltimų pobūdį ES ir skirtingas teisines sąlygas, kurios apsunkina pastangas mažinti paklausą, reikėtų nuodugniai išnagrinėti galimybę kriminalizuoti sąmoningą naudojimąsi su aukų išnaudojimu siejamomis paslaugomis ir produktais. Todėl Komisija, atlikdama Kovos su prekyba žmonėmis direktyvos vertinimą, įvertins galimybę nustatyti minimalias ES taisykles, kuriomis būtų kriminalizuojamas naudojimas išnaudojamų prekybos žmonėmis aukų teikiamomis paslaugomis.

Informuotumo apie prekybos žmonėmis riziką **didinimo kampanijos** yra svarbi nusikaltimų **nustatymo ir prevencijos** priemonė. Jos padeda informuoti visuomenę, darbdavius ir aukų teikiamų paslaugų naudotojus apie prekybą žmonėmis. Tokias kampanijas geriausia rengti bendradarbiaujant su atitinkamomis pilietinės visuomenės organizacijomis. Todėl Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir pilietine visuomene surengs informavimo kampaniją, skirtą didelės rizikos sektoriams ir didelės rizikos aplinkai, be kita ko, seksualinio išnaudojimo srityje.

Su išnaudojimu darbe susiduria 15 proc. visų prekybos žmonėmis aukų Europos Sąjungoje, ir vis daugiau aukų lieka nustatytos. Norint sumažinti šiuos skaičius, reikėtų stiprinti baudžiamosios teisenos sistemos atsaką į **prekybą žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais**. Atsižvelgiant į tai, nacionalinės valdžios institucijos turėtų būti raginamos aktyviau derinti pastangas su **darbo inspektorais ir (arba) socialiniais partneriais** ir ES agentūromis, ypač su Europolu ir su **Europos darbo institucija** jos kompetencijai priklausančiose srityse, didelės rizikos sektoriuose atlikti suderintus ir bendrus patikrinimus, siekiant nustatyti aukas ir jų išnaudotojus. Tvirtesnis atitinkamų valstybių narių valdžios institucijų ir kitų subjektų bendradarbiavimas pasitelkiant **Europos kovos su nedeklaruojamu darbu platformą**³¹ (ji netrukus bus perkelta į Europos darbo instituciją) padės kaupti praktinę patirtį ir pristatyti pritaikomus patirties pavyzdžius, be kita ko, siekiant nustatyti prekybos žmonėmis

²⁸ Europol (2015), *The trafficking in human beings financial business model*, pateikiama adresu <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-financial-business-model>.

²⁹ Sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimo į teisėtai veikiančias įmones rizikos nustatymo tyrimas (angl. *Study on Mapping the risk of serious and organised crime infiltration in legitimate businesses*), 2021 m. kovo mėn., DR0221244ENN, pateikiamas adresu <https://data.europa.eu/doi/10.2837/64101>.

³⁰ 27 šalių Europos Sąjungoje 2015 ir 2016 m. buvo 13 461 auka, 2017 ir 2018 m. – 14 145 aukos.

³¹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1299&langId=lt>.

išnaudojimo darbe tikslais aukas. Skatinant plėtoti **viešojo ir privačiojo sektorių iniciatyvas**, kurias įgyvendinant dalyvautų didelės rizikos sektoriuose ir didelės rizikos aplinkoje veiklą vykdančios įmonės, taip pat įtraukiant regionų ir vietos lygmenimis veikiančius subjektus, bus stiprinamos pastangos dažniau nustatyti prekybos žmonėmis aukas ir apie nusikaltimus dažniau pranešti valdžios institucijoms.

Darbdaviai taip pat gali padėti mažinti išnaudojamų prekybos žmonėmis aukų teikiamų paslaugų paklausą. Galimybė įsidarbinti ES neturint reikiamo teisinio statuso yra vienas iš pagrindinių neteisėto žmonių gabenimo į ES, taip pat pardavimo ES veiksmų.³² Direktyva dėl sankcijų darbdaviams³³ draudžiama įdarbinti neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius, įskaitant prekybos žmonėmis aukas. Joje nustatyti sankcijų ir kitų priemonių, valstybėse narėse taikytinų šią direktyvą pažeidžiantiems darbdaviams, būtiniausi standartai. Šiais metais Komisija įvertins, kaip būtų galima padidinti šios direktyvos veiksmingumą, taip pat būtinybę imtis tolesnių veiksmų.

Tam tikruose sektoriuose, pavyzdžiui, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, drabužių, žuvininkystės, žemės ūkio ir statybos, veikiančios **įmonės** gali būti priklausomos nuo pažeidžiamų žmonių darbo jėgos. Todėl jos turi atlikti svarbų vaidmenį ir turėtų imtis kovos su žmogaus teisių pažeidimais priemonių. Šios priemonės – tai, be kita ko, pastangos mažinti paklausą užtikrinant, kad į jų politiką būtų įtraukiami kovos su prekyba žmonėmis tikslai, kuriuos galima pasiekti užtikrinant **atsakingą pasaulinių produktų tiekimo grandinių valdymą ir atliekant išsamų patikrinimą žmogaus teisių srityje**. Būsima Komisijos teisėkūros iniciatyva dėl tvaraus įmonių valdymo, kuria įmonėms numatoma pareiga atlikti patikrinimus, yra viena iš pagrindinių ES iniciatyvų, kuriomis siekiama skatinti gerbti žmogaus teises. Viešosios institucijos taip pat turi atlikti tam tikrą vaidmenį užtikrindamos, kad rengiant viešuosius pirkimus būtų skatinamas tiekimo grandinių skaidrumas ir išsamus patikrinimas. Būsimame Komisijos socialiai atsakingų viešųjų pirkimų vadove bus pateikta nurodymų, kaip siekti šių tikslų. Atsižvelgdama į tai, Taryba paragino valstybes nares veiksmingai įgyvendinti **JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus** ir **JT darnaus vystymosi tikslus**, kad pasaulinėse tiekimo grandinėse būtų panaikintas vaikų ir priverčiamasis darbas bei prekyba žmonėmis³⁴.

Įgyvendindama **naująją ES prekybos politiką**³⁵ Komisija skatins tvarias ir atsakingas vertės grandines, kuriose atliekamas privalomas išsamus patikrinimas, įskaitant veiksmingas priemones ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, siekdama užtikrinti, kad ES įmonių vertės grandinėse nebūtų vietos priverčiamajam darbui. ES taip pat stengsis stiprinti pastangas užtikrinti, kad ES įmonių tiekimo grandinėse nebūtų naudojamos vaikų darbu. Komisija pateiks rekomendacijas, kaip didinti ES įmonių informuotumą imantis tinkamų rizika grindžiamų priemonių, atsižvelgiant į tarptautines išsamaus patikrinimo gaires ir principus.

³² Dėl prekybos žmonėmis ir neteisėto žmonių gabenimo apibrėžčių ir tarpusavio sąsajų žr. ataskaitą „Neteisėtas žmonių gabenimas ir prekyba žmonėmis. Teisės ir tarpusavio sąsajos“ (angl. *Smuggling and trafficking: rights and intersections*), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/smuggling_and_trafficking_rights_and_intersections_1.pdf.

³³ 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, OL L 168, 2009 6 30.

³⁴ Žr. dokumentą SWD(2017) 147 *final* (2017 4 24), Komisijos nefinansinių ataskaitų teikimo gaires siekiant didinti įmonių skaidrumą socialiniais ir aplinkos klausimais (C(2017) 4234, OL C 215, 2017 7 5, p. 1–20), Europos Parlamento pasiūlymą dėl rezoliucijos dėl tvaraus įmonių valdymo (2020/2137(INI)), Tarybos išvadas dėl žmogaus teisių ir deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse, dok. 13512/20, 2020 m. gruodžio 1 d.

³⁵ Komisijos komunikatas „Prekybos politikos peržiūra. Atvira, tvari ir ryžtinga prekybos politika“, COM(2021) 66 *final*, 2021 2 18.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- įvertins galimybę pakeisti Kovos su prekyba žmonėmis direktyvos nuostatas dėl naudojimosi išnaudojamų prekybos žmonėmis aukų teikiamomis paslaugomis kriminalizavimo;
- įvertins, kaip būtų galima padidinti Direktyvos dėl sankcijų darbdaviams veiksmingumą, be kita ko, sustiprinti prekybos žmonėmis aukų apsaugą;
- siekdama skatinti ilgalaikį tvarų ir atsakingą įmonių elgesį, pateiks pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl tvaraus įmonių valdymo;
- pateiks rekomendacijas dėl išsamaus patikrinimo priverčiamojo darbo srityje pagal tarptautines išsamaus patikrinimo gaires ir principus;
- surengs ir kartu su valstybėmis narėmis ir pilietinės visuomenės organizacijomis vykdys prevencijos kampaniją, skirtą didelės rizikos sektoriams ir didelės rizikos aplinkai.

Komisija ragina valstybes nares:

- užtikrinant baudžiamosios teisenos sistemos atsaką ir imantis prevencijos iniciatyvų ir toliau daugiausia dėmesio skirti visų formų išnaudojimui, įskaitant prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais;
- visapusiškai naudotis atitinkamų ES agentūrų (pavyzdžiui, Europolo, Eurojusto, CEPOL ir *Frontex*) teikiama parama ir stiprinti operatyvinę veiklą vykdančių subjektų gebėjimus, be kita ko, siekiant nustatyti galimas prekybos žmonėmis aukas;
- stiprinti darbo inspekcijų ir (arba) socialinių partnerių gebėjimus ir palengvinti įvairių agentūrų bendradarbiavimą siekiant nustatyti prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais aukas ir nusikaltimų vykdytojus patraukti atsakomybėn;
- siekiant kovoti su išnaudojimu darbe, bendradarbiauti su ES agentūromis, ypač su Europolu ir su Europos darbo institucija jos kompetencijai priklausančiose srityse;
- kartu su įmonėmis didelės rizikos sektoriuose ir didelės rizikos aplinkoje toliau plėtoti viešojo ir privačiojo sektorių iniciatyvas;
- skatinti išsamaus patikrinimo pasaulinėje produktų tiekimo grandinėje iniciatyvas.

4. Nusikalstamos veikos modelio suardymas siekiant sustabdyti aukų išnaudojimą

Žmonėmis prekiaujančios organizuotos nusikalstamos grupės yra griežta struktūra grindžiami profesionalių nusikaltėlių tinklai, veikiantys ir tarptautiniu mastu. Tokios grupės atlieka specializuotas užduotis, įskaitant verbavimą, vežimą, aprūpinimą klientais, aukų saugojimą ar rūpinimąsi aukų apgyvendinimu ir maitinimu. Aukoms verbuoti ir išnaudoti griebiamasi smurto, grasinimų, manipuliacijos ir apgavysčių. Šios grupės dažnai užsiima tokia veikla kaip neteisėtas migrantų gabenimas, pinigų plovimas, korupcija, dokumentų klastojimas, narkotikų platinimas ir vykdo kitus sunkius nusikaltimus, palengvinančius jų pagrindinę

veiklą³⁶. Labai maži tinklai veikia daugiausia seksualinio išnaudojimo srityje, kurioje sąvadaujama mažose iki penkių asmenų grupėse arba pavieniui.

Europos Komisijai renkant duomenis, nuo 2008 m. kaupiami ES lygmens duomenys apie prekybą žmonėmis. Tolesnis **duomenų** apie prekyautojus žmonėmis ir aukas, jų pilietybę, lytį, amžių ir išnaudojimo formas **įrašymo ir teikimo** tobulinimas visose ES valstybėse narėse padės tikslingiau nukreipti politiką ir geriau ją pagrįsti. Papildomai bendradarbiaujant nacionaliniams duomenų institutams būtų galima palengvinti ir patobulinti duomenų teikimo procesus. Teikiami duomenys galėtų apimti ir kitokią informaciją, pavyzdžiui, informaciją apie su prekyba žmonėmis susijusias nusikalstamas veiklas ir prekybos žmonėmis maršrutus.

4.1. Veiksmingos operatyvinės kovos su nusikalstamo verslo modeliu priemonės

Organizuotos nusikalstamos grupės, kurios specializuojasi prekybos žmonėmis srityje, vykdydamos savo veiklą, pavyzdžiui, verbuodamos darbuotojus, užmegzdamos sutartinius santykius kilmės šalyje ir juos perkeldamos į išnaudojimo šalį, vis dažniau naudojasi **teisėtai veikiančiomis įmonėmis** (pavyzdžiui, viešbučiais, naktiniais klubais ir masažo salonais).³⁷ Siekiant išardyti nusikalstamo prekybos žmonėmis verslo modelį, valstybės narės raginamos taikyti priemonės ir metodus, susijusius su ES 2021–2025 m. kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos prioritetu „Galimybių gauti pelno iš organizuoto nusikalstamumo panaikinimas ir įsiskverbimo į teisėtos ekonomikos sektorių bei visuomenę prevencija“. Šioje srityje reikėtų, be kita ko, vykdant teisėsaugos tyrimus sistemingai atlikti finansų tyrimus, taip pat sukurti ir įdiegti tvirtą nusikalstamu būdu įgyto turto nustatymo, arešto ir konfiskavimo sistemą³⁸. Be to, susigrąžintas turtas gali būti naudojamas tokioms reikmėms kaip aukoms skirtos kompensacijos ir parama, taip pat tarpvalstybinė teisėsaugos institucijų veikla kovojant su prekyba žmonėmis, kuri jau skatinama pagal Kovos su prekyba žmonėmis direktyvą.

Valstybių narių operatyviniai veiksmai Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykėje platformoje (EMPACT)³⁹ padedant ES agentūroms duoda konkrečių rezultatų⁴⁰. Europolas palengvina valstybių narių atliekamus žvalgybiniais pranešimais grindžiamus ir finansų tyrimus ir remia veiksmingą tarpvalstybinį operatyvinį bendradarbiavimą, be kita ko, pasitelkdamas jungtines tyrimų grupes ir rengdamas bendrų veiksmų dienas.

4.2. Kova su nebaudžiamumo kultūra stiprinant gebėjimus duoti tvirtą baudžiamosios teisenos sistemos atsaką

³⁶ SWD(2020) 226 *final* (2020 10 20), Europos kovos su neteisėtu migrantų gabenimu centro metinė veiklos ataskaita (Europol, 2019 m.), Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro (angl. UNODC) 2020 m. Pasaulinė prekybos žmonėmis ataskaita (2021 m.), Sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimo į teisėtai veikiančias įmones rizikos nustatymo tyrimas.

³⁷ Sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimo į teisėtai veikiančias įmones rizikos nustatymo tyrimas.

³⁸ Žr. Tarybos išvadas dėl finansų tyrimų stiprinimo siekiant kovoti su sunkių formų ir organizuotu nusikalstamumu, dok. 8927/20, 2020 m. birželio 17 d.

Nuo 2010 m. prekyba žmonėmis yra viena iš kovos su organizuotu ir sunkių formų nusikalstamumu ES politikos ciklo ES prioritetinių nusikalstamumo rūšių.

⁴⁰ Pavyzdžiui, 2019 m. vykdant tokius veiksmus buvo sulaikyti 825 asmenys, nustatyti 8 824 įtariamieji ir 1 307 galimos aukos, įskaitant 69 nustatytus vaikus, nustatytos ar išardytos 94 organizuotos nusikalstamos grupės (ONG) ir įšaldyta 1,5 mln. EUR vertės turto banko sąskaitose, įmonėse ir interneto domenuose. Šaltiniai:

<https://www.consilium.europa.eu/media/44281/information-note-empact.pdf>,

<https://newsroom.consilium.europa.eu/videos/127612-empact-2019-results-20200602> ir

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7623-2020-INIT/en/pdf>.

Prekiautojai žmonėmis retai patraukiami baudžiamajon atsakomybèn ir jiems paskelbiama nedaug apkaltinamųjų nuosprendžių⁴¹, ir tai reiškia, kad prekyba žmonėmis vis dar yra mažos rizikos ir labai pelninga nusikalstama veika. Norint nutraukti prekybos žmonėmis grandinę, labai svarbu duoti **tvirtą baudžiamosios teisenos sistemos atkirtį**, kad būtų galima veiksmingai atlikti tyrimus, vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir skelbti apkaltinamuosius nuosprendžius, atsižvelgiant, *inter alia*, į su lytimi susijusį nusikaltimų pobūdį. Tam reikia kaupti praktinę patirtį ir kompetentingose nacionalinėse ar vietos lygmens institucijose paskirti specializuotus kovos su prekyba žmonėmis ekspertus ir departamentus ar skyrius.

Nusikalstamos veiklos pobūdis sparčiai kinta, todėl reikia, kad teisėsaugos ir teisminės institucijos nuolat ugdytų įgūdžius, stiprintų gebėjimus ir gilintų žinias apie esamas priemones, paslaugas ir technologijas. ES 2021–2025 m. kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijoje apibrėžiami su galimybėmis įgyti daugiau įgūdžių, žinių ir praktinės veiklos patirties susiję tikslai, veiksmai ir subjektai. Atsižvelgiant į tai, siekiant išardyti nusikalstamos prekybos žmonėmis išnaudojimo tikslais modelį, turėtų būti dedama daugiau pastangų **stiprinti gebėjimus**.

Sisteminis **teisėsaugos ir teisingumo srities specialistų mokymas** konkrečių nusikalstamos veiklos sudėties požymių klausimais, be kita ko, kartu su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, ir modeliavimu grindžiamos praktinės pratybos, skirtos prekybos žmonėmis atvejų nagrinėjimo procedūroms patikrinti, padės didinti profesionalumą ir geriau koordinuoti veiksmus nagrinėjant atitinkamus atvejus, taip pat užtikrinti tinkamus tolesnius veiksmus. Vykdamas tokią mokymo veiklą skatinama daugiausia dėmesio skirti tokiems klausimams kaip konkretūs prekybos žmonėmis įvairių formų išnaudojimo tikslais (seksualinio išnaudojimo, priverčiamojo darbo, priverstinio įtraukimo į nusikalstamą veiklą, priverstinio elgetavimo, prekybos vaikais) ypatumai, sudėtingi nuolat kintantys prekybos žmonėmis ir kitos neteisėtos veiklos tarpusavio ryšiai, nusikaltimų ir jų finansinių aspektų nustatymo metodai, interneto ir socialinių tinklų vaidmuo ir naudojimas šiomis priemonėmis, taip pat įgūdžių, susijusių su tyrimų valdymu ir jų orientavimu į baudžiamąjį persekiojimą (įrodymų rinkimas, aukų apklausa, aukų apsauga, tarptautinis bendradarbiavimas), ugdymas. Norint nustatyti daugiau prekybos žmonėmis atvejų ir apie juos pranešti, taip pat tobulinti tokių atvejų nagrinėjimo procedūras, be specializuoto teisėsaugos pareigūnų, dirbančių su prekyba žmonėmis atvejais, mokymo taip pat būtina rengti kitų teisėsaugos pareigūnų, dirbančių kitose nusikalstamumo srityse, ir teisėjų mokymus.

Kad būtų atsižvelgiama į **aukų perspektyvas ir poreikius**, mokymai turėtų būti rengiami įvairių suinteresuotųjų subjektų aplinkoje, įskaitant, be kita ko, teisėsaugos ir teismines institucijas, pilietinę visuomenę, socialinius darbuotojus, vaikų apsaugos specialistus, švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas policijos, darbo inspektorių, sienos apsaugos pareigūnų, prokurorų ir teisėjų gebėjimų laikantis taikomų procedūrų dirbti su aukomis baudžiamąjo proceso metu, atpažinti prekybos žmonėmis aukos požymius ir nukreipti aukas į paramos tarnybas stiprinimui. Nagrinėjant atvejus, susijusius su vaikais, tapusiais prekybos žmonėmis aukomis, reikalingi specialiai parengti pareigūnai, kurie žino apie ypatingą vaikų, tapusių aukomis, pažeidžiamumą ir gerai išmano vaikų teises ir apsaugos poreikius baudžiamąjo proceso metu.

Teisingumo srities specialistų mokymas apie esamas teismo bendradarbiavimo baudžiamosios teisės srityje priemones padės stiprinti teisėsaugos ir teisminių institucijų, taip

⁴¹ 2017–2018 m. ES dėl prekybos žmonėmis nusikaltimų buvo pradėtos 6 163 baudžiamąjo persekiojimo procedūros ir paskelbti 2 426 apkaltinamieji nuosprendžiai (COM(2020) 661 *final*, 2020 10 20).

pat kitų atitinkamų subjektų, pavyzdžiui, darbo inspektorių ar socialinių partnerių, bendradarbiavimą.

Komisija finansuos ir koordinuos tarpvalstybinį ir tarptautinį bendradarbiavimą palaikančių teisėsaugos institucijų gebėjimų stiprinimo priemonės, pavyzdžiui, modeliavimo pratybas. Be to, Komisija, siekdama stiprinti teisminį bendradarbiavimą, kartu su Eurojustu sudarys palankesnes sąlygas sukurti tikslinę prokurorų, besispecializuojančių kovos su prekyba žmonėmis srityje, grupę. Šie veiksmai suteiks galimybių toliau stiprinti teisėsaugos ir teisminį bendradarbiavimą, taip pat padės parengti teisėsaugos ir teisminių institucijų darbo gaires.

4.3. Kova su prekyautojų žmonėmis skaitmeniniu verslo modeliu

Organizuotos nusikalstamos grupės **greitai pritaiko savo modus operandi ir verslo modelį** prie kintančių paklausos tendencijų. COVID-19 pandemijos metu prekyautojai žmonėmis visais prekybos žmonėmis etapais vis dažniau kėlėsi į internetinę erdvę. Jie skaitmenine erdve naudojami verbuodami ir išnaudodami aukas, organizuodami jų vežimą ir apgyvendinimą, internete skelbdami apie aukų teikiamas paslaugas ir užmegzdami ryšius su galimais klientais, kontroliuodami aukas, bendraudami su kitais nusikaltimų vykdytojais ir slėpdami nusikalstamu būdu įgytas pajamas⁴². Technologijos nusikaltėliams suteikia daugiau galimybių prekiauti žmonėmis įvairių rūšių išnaudojimo tikslais, ypač seksualinio išnaudojimo, taip pat išnaudojimo darbe, organų išėmimo, neteisėto vaikų įvaikinimo ir priverstinių santuokų tikslais. Vaikams kyla itin didelis pavojus tapti internete veikiančių prekyautojų žmonėmis aukomis. Nusikaltėliams pavyksta pasinaudoti naujausiomis skaitmeninio amžiaus teikiamomis galimybėmis, o teisėsauga turi spręsti svarbius uždavinius, kaip neatsilikti, be kita ko, vis dažniau skelbiamuose internetiniuose skelbimuose aptikti išnaudojimo požymius ir gauti labai svarbių skaitmeninių įrodymų⁴³.

Skaitmeniniame amžiuje teisėsaugos ir teisminės institucijoms kovojant su prekyba žmonėmis kylantys uždaviniai turėtų būti sprendžiami atsižvelgiant į ES 2021–2025 m. kovos su organizuotu nusikalstamumu strategijos horizontalųjį prioritetą, susijusį su šiuolaikinės teisėsaugos reagavimu į technologinius pokyčius. Europolas gali padėti aktyviau nustatyti prekyautojų žmonėmis naudojamą interneto turinį. Kuo geriau naudojantis technologijomis ir remiantis skaitmeniniais įrodymais galima palengvinti aukų padėtį baudžiamojo proceso metu. Pavyzdžiui, jei būtų randama kitokio pobūdžio įrodymų, reikėtų mažiau remtis aukų parodymais ir jos išvengtų traumos dėl susitikimo su jas pardavusiais asmenimis teisme.

Be jau esamų platformoms taikomų įpareigojimų pašalinti neteisėtą turinį pagal E. prekybos direktyvą, kurie sustiprinti pasiūlymu dėl Skaitmeninių paslaugų akto⁴⁴, Komisija, siekdama mažinti galimybes naudotis internetinėmis platformomis aukoms verbuoti ir išnaudoti, palaikys **dialogą su atitinkamomis interneto ir technologijų įmonėmis**. Komisija taip pat remis galimus panašius dialogus, kuriuos valstybės narės palaikytų nacionaliniu lygmeniu. Interneto paslaugų teikėjai ir susijusios įmonės yra dalis sprendimo, kaip pastangas kovoti su prekyba žmonėmis sustiprinti nustatant ir pašalinant interneto medžiagą, siejamą su prekybos

⁴² Europolas, „Kovos su prekyba žmonėmis skaitmeniniame amžiuje uždaviniai“ (2020 m.). Taip pat žr. dokumentus COM(2020) 661 *final* (2020 10 20) ir SWD(2020) 226 *final* (2020 10 20) bei 2021 m. vasario 10 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl Direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos įgyvendinimo (2020/2029(INI)).

⁴³ Europolas, „2021 m. ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaita (ES SOCTA), 2021 m. balandžio 12 d.

⁴⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>.

žmonėmis aukų išnaudojimu ir prievarta prieš jas⁴⁵. Todėl siekiant pasinaudoti inovacijomis ir praktine patirtimi technologijomis grindžiamiems sprendimams kurti, kurie padėtų užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su šiuo reiškiniu, skatinama bendradarbiauti su privačiuoju sektoriumi. Prevencija ir informuotumo didinimo veikla, be kita ko, saugaus naudojimosi internetu ir socialiniais tinklais klausimais, galėtų toliau padėti mažinti prekybos vaikais riziką.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- siekdama užtikrinti, kad būtų kaupiama patikima ir palyginama informacija konkrečiai pritaikytai politikai rengti, patobulins duomenų apie prekybą žmonėmis įrašymo ir rinkimo procedūras;
- sudarys palankesnes sąlygas sukurti tikslinę prokurorų, besispecializuojančių kovos su prekyba žmonėmis srityje, grupę;
- stiprins teisėsaugos tarnybų veiksmų tiriant tarpvalstybinius ir tarptautinius atvejus koordinavimą ir remis įvairių suinteresuotųjų subjektų suderintą atsaką, be kita ko, finansuodama modeliavimo pratybas;
- stiprins valstybių narių teisėsaugos ir teisminį bendradarbiavimą įgyvendindama konkrečius Vidaus saugumo fondo operatyvinius projektus;
- palaikys dialogą su privačiuoju sektoriumi ir skaitmeninės pramonės sektoriais ir skatins padedant ES agentūroms keistis geriausios patirties pavyzdžiais.

Valstybės narės raginamos:

- tobulinti nacionalines duomenų apie prekybą žmonėmis įrašymo ir rinkimo procedūras;
- visapusiškai naudotis esamomis operatyvinio bendradarbiavimo priemonėmis, pavyzdžiui, padedant Europolui dalyvauti jungtinėse tyrimų grupėse, ir palaikyti operatyvinį bendradarbiavimą Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykėje platformoje (EMPACT);
- padedant Europolui sistemingai keistis duomenimis apie prekybos žmonėmis tyrimus;
- stiprinti teisėsaugos skaitmeninius pajėgumus ir kaupti praktinę patirtį, siekiant neatsilikti nuo technologinių pokyčių.

5. Aukų, ypač moterų ir vaikų, apsauga, parama joms ir jų įgalėjimas

Prekyba žmonėmis – sunkus pagrindinių teisių pažeidimas, aukoms sukeliantis daug kančių ir darantis ilgalaikę žalą. Be išsamių veiksmų, įtrauktų į 2020–2025 m. ES strategiją dėl nusikaltimų aukų teisių⁴⁶ ir išsamią ES vaiko teisių strategiją⁴⁷, šioje strategijoje siūlomos priemonės, kuriomis siekiama pagerinti prekybos žmonėmis aukų padėtį. **Prekyba žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais**⁴⁸ (tai – labiausiai paplitusi išnaudojimo forma)

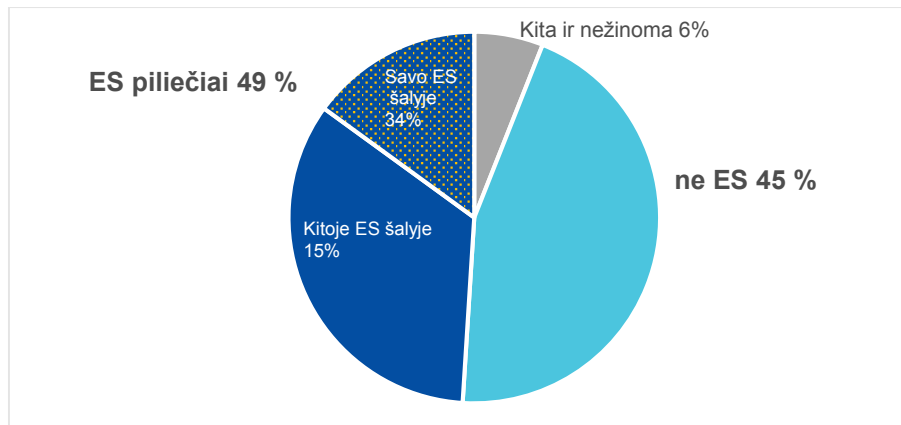
⁴⁵ COM(2020) 661 *final*, 2020 10 20.

⁴⁶ Komisijos komunikatas „2020–2025 m. ES strategija dėl nusikaltimų aukų teisių“, COM(2020) 258 *final*, 2020 6 24.

⁴⁷ Komisijos komunikatas „ES vaiko teisių strategija“, COM(2021) 142 *final*, 2021 3 24.

⁴⁸ 2017–2018 m. 60 proc. visų užregistruotų aukų buvo parduotos seksualinio išnaudojimo tikslais.

yra tam tikros rūšies smurtas dėl lyties, kurio pagrindas yra lyčių nelygybė. Dėl keleto veiksnių, įskaitant lyčių nelygybę, skurdą, socialinę atskirtį, etninę kilmę ir diskriminaciją, moterims ir mergaitėms kyla didesnė rizika tapti prekybos žmonėmis aukomis⁴⁹. Iš ES lygmeniu turimų duomenų matyti, kad šiems nusikaltimams būdingas lyčių aspektas. Beveik trys ketvirtadaliai (72 proc.) visų aukų ES ir 92 proc. prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais aukų yra **moterys ir mergaitės**. Beveik ketvirtadalis visų prekybos žmonėmis aukų yra **vaikai**. Dauguma aukų vaikų yra ES piliečiai, kurie parduodami seksualinio išnaudojimo tikslais⁵⁰. Vaikai migrantai, ypač nelydimi vaikai migrantai, taip pat yra itin neapsaugoti nuo prekyautojų žmonėmis⁵¹. Siūlomuose veiksmuose atsižvelgiama į šias tendencijas ir į kitų pažeidžiamų grupių, įskaitant LGBTIQ asmenis, neįgaliuosius⁵² ir iš etninių mažumų kilusius asmenis, kaip antai priklausančius marginalizuotoms romų bendruomenėms, padėti, taip pat į šių veiksnių tarpusavio sąveiką. Dėl keleto socialinių ir ekonominių veiksnių, pavyzdžiui, daugiamačio skurdo, priešiško romams, žemo išsilavinimo lygio, nesaugių būsto sąlygų, socialinės atskirties ir diskriminacijos, jaunos romų bendruomenių moterys ir nepilnamečiai yra ypač neapsaugoti nuo išnaudojimo ir prekybos žmonėmis^{53, 54}.

3 pav. Užregistruotų prekybos žmonėmis aukų pasiskirstymas pagal turimą ES arba trečiosios šalies pilietybę ES 2017 ir 2018 m.

Norint greitai suteikti pagalbą ir paramą prekybos žmonėmis aukoms ir jas apsaugoti, labai svarbu anksti **nustatyti aukas**. Anksti nustatant aukas policijai ir prokuratūrai sudaromos sąlygos geriau atlikti tyrimus ir nubausti prekyautojus žmonėmis. Šiuo požiūriu labai svarbų vaidmenį atlieka pirminės grandies pareigūnai, pavyzdžiui, sienos apsaugos ir policijos pareigūnai, socialiniai darbuotojai ir inspektorių tarnybos. Deja, sunkumų kyla siekiant

⁴⁹ Europos Parlamento rezoliucija (2020/2029(INI)).

⁵⁰ 2017 ir 2018 m. 78 proc. aukų vaikų buvo mergaitės, 60 proc. aukų vaikų buvo parduota seksualinio išnaudojimo tikslais, o trys ketvirtadaliai (75 proc.) visų aukų vaikų Europos Sąjungoje buvo ES piliečiai. Primenama, kad ES lygmeniu nepranešama apie visus prekybos berniukais, įskaitant vaikus migrantus, ypač seksualinio išnaudojimo tikslais, ir jų išnaudojimo atvejus.

⁵¹ Žr. Komisijos komunikatą „Vaikų migrantų apsauga“, COM(2017) 211 *final*, 2017 4 12.

⁵² Kalbant apie neįgaliuosius, kurie taip pat yra itin neapsaugoti nuo prekybos žmonėmis, smurto ir prievartos, pagal 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategiją (COM(2021) 101 *final*, 2021 3 3) bus imamasi veiksmų saugumo ir apsaugos srityje.

⁵³ *Child Trafficking among Vulnerable Roma Communities* (2015), https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/22588.pdf.

⁵⁴ 2020 m. spalio 7 d. Komisija priėmė ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginį planą, kuriuo siekiama užtikrinti veiksmingą lygybę, socialinę ir ekonominę įtrauktį ir skatinti didžiausios Europos etninės mažumos dalyvavimą (COM(2020) 620 *final*, 2020 10 7). Juo taip pat siekiama kovoti su skurdu, priešišku romams ir diskriminacija.

užtikrinti pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą nustatant aukas ir jas nukreipiant į paramos tarnybas, taip pat nepakanka specialistų mokymo paramos teikimo aukoms tarpvalstybiniais atvejais klausimais⁵⁵.

Norint pagerinti dabartinę padėtį, aktyvus ankstyvas aukų nustatymas turi būti neatsiejamas nuo tvirtos paramos aukų poreikių tenkinimui. Vis dėlto tebėra sudėtinga užtikrinti **pagalbą ir paramą aukoms ir jų apsaugą**. Norėdamos pasinaudoti savo teisėmis, aukos dažnai susiduria su sunkumais. Sistemingai neatsižvelgiama į tokius aspektus kaip konkretūs aukų poreikiai ir aplinkybės, susiję su jų patirto išnaudojimo formomis, taip pat aukų lytis ir amžius. Prekybos žmonėmis aukų galimybėms gauti kompensaciją neigiamą poveikį daro daug sunkumų, įskaitant sudėtingas procedūras.⁵⁶ Pranešdamos apie nusikaltimus, aukos taip pat neturėtų baimintis dėl atsakomųjų veiksmų ir antrinės viktimizacijos baudžiamojo proceso metu⁵⁷. Jos neturėtų būti baudžiamos už nusikaltimus, kuriuos buvo priverstos padaryti jų išnaudojimo metu⁵⁸. Jos be jokio išankstinio nusistatymo ar šališkumo turėtų būti laikomos teisių turėtojomis. Be to, aukos ir toliau turi nedaug galimybių **atkurti savo gyvenimą**, nes reikia toliau plėtoti reintegracijos ir rehabilitacijos programas, o aukų galimybės pasinaudoti ilgalaikiais sprendimais, pavyzdžiui, dėl integracijos į darbo rinką, yra menkos⁵⁹.

Komisija **rems valstybių narių pastangas** gerinti ankstyvo aukų nustatymo, taip pat jų nukreipimo į pagalbą, paramos ir apsaugos tarnybas atsižvelgiant į jų konkrečius poreikius ir patirto išnaudojimo formas mechanizmus. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas aukoms vaikams ir vaikams, kuriems kyla pavojus tapti prekybos žmonėmis aukomis, šiuo tikslu sistemingai teikiant pranešimus ir išpėjimus dėl dingusių vaikų, kad būtų galima anksti nustatyti aukas, laiku pasitelkti konkrečiai aukoms vaikams pritaikytas nukreipimo procedūras, greitai paskirti globėjus ir suteikti veiksmingą nemokamą teisinę pagalbą. Komisija skatins tokią veiklą kaip **lyčiai atžvalgas ir vaiko teisėmis grindžiamas** specialistų, galinčių susidurti su aukomis (pavyzdžiui, teisėsaugos ir teisminių institucijų darbuotojų, darbo inspektorių, imigracijos ir prieglobsčio srities pareigūnų, sienos apsaugos pareigūnų, socialinių darbuotojų, aukoms paramą teikiančių ar sveikatos priežiūros darbuotojų), **mokymas** rengdama **gaires ir priemonių rinkinius** ir skatindama specialistus **keistis geriausios patirties pavyzdžiais**, kad būtų galima patobulinti nacionalines struktūras ir stiprinti bendradarbiavimą aukų nustatymo ir pagalbą bei paramos joms teikimo srityje, įskaitant nacionalinius nukreipimo mechanizmus.

Pagal Kovos su prekyba žmonėmis direktyvą valstybės narės imasi priemonių, kad nustatytų tinkamus mechanizmus, kuriais siekiama anksti nustatyti aukas ir joms teikti pagalbą ir paramą, – vadinamuosius nukreipimo mechanizmus. Europos Komisija atliko nacionalinių ir tarptautinių mechanizmų valstybėse narėse tyrimą⁶⁰. Atlikus šį tyrimą nustatytos toliau tobulintinos sritys: galimų aukų nustatymas, aprūpinimas tinkamu būstu, ypač aukų vaikų, visų subjektų, įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas, bendradarbiavimo stiprinimas ir geresnė priemonių poveikio ir rezultatų stebėseną visais nukreipimo etapais. Atsižvelgdama į esamą nacionalinį ir tarptautinį bendradarbiavimą, Komisija stiprins veiksmus, kuriais

⁵⁵ Nacionalinių ir tarptautinių nukreipimo mechanizmų veikimo peržiūros tyrimas (2020 m.).

⁵⁶ SWD(2020) 226 *final*, 2020 10 20.

⁵⁷ Taip pat žr. 2020–2025 m. ES strategijos dėl nusikaltimų aukų teisių tikslus (COM(2020) 258 *final*, 2020 6 24).

⁵⁸ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo neseniai priimtą sprendimą dėl aukų nebaudimo (V.C.L. ir A.N. prieš Jungtinę Karalystę, 2021 m. vasario 16 d.).

⁵⁹ Nacionalinių ir tarptautinių nukreipimo mechanizmų veikimo peržiūros tyrimas (2020 m.).

⁶⁰ *Ibid.*

siekiami tobulinti aukoms teikiamą paramą ir nukreipimą tarpvalstybiniais atvejais, siekdama tikslo, padedant atitinkamoms ES agentūroms (pavyzdžiui, Europos prieglobsčio paramos biurui, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūrai, Europos lyčių lygybės institutui ir CEPOL), **sukurti Europos bendradarbiavimo nukreipimo srityje mechanizmą.**

Paramą valstybėms narėms taip pat teikia **dešimt ES agentūrų**⁶¹, 2018 m. pasirašiusių bendrą pareiškimą dėl įsipareigojimo bendradarbiauti kovojant su prekyba žmonėmis. Komisija, atsižvelgdama į atitinkamus šių agentūrų įgaliojimus, koordinuoja jų bendradarbiavimą sprendžiant su prekybos žmonėmis aukomis susijusius uždavinius. Šios agentūros kartu pateiks pranešimą dėl savo atitinkamų vaidmenų ir veiksmų, kad valstybės narės geriau žinotų apie jų galimybes padėti anksti nustatyti aukas ir jas apsaugoti, taip pat būtų skatinamos šioje srityje glaudžiau bendradarbiauti su šiomis agentūromis.

Siekdama padėti kovoti su prekyba žmonėmis vietos ir regionų bei tarptautiniu lygmenimis ir pasinaudoti esamomis Europos finansavimo priemonėmis, Komisija skatins atitinkamų **nacionalinių ir vietos valdžios institucijų bei regionų, miestų ir savivaldybių bendradarbiavimą.** Komisija sieks glaudžiau bendradarbiauti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu ir Regionų komitetu bei atitinkamais partneriais kovojant su prekyba žmonėmis. Įgyvendinant Komisijos ir Regionų komiteto pasirašytą integracijos partnerystę⁶² bus teikiama parama visų migrantų, įskaitant prekybos žmonėmis aukas iš ES nepriklausančių šalių, integracijai.

Prekybos žmonėmis aukos turėtų turėti **galimybę naudotis tinkamu ir saugiu būstu**, kuriame jos galėtų pasislėpti nuo prekiautojų žmonėmis ir kuris būtų pritaikytas prie jų konkrečių poreikių ir aplinkybių. Vaikams, moterims ir vyrams reikalingos saugios prieglaudos. Vienai lyčiai skirtos prieglaudos, kuriose taip pat teikiama parama traumą patyrusiems asmenims, gali veiksmingai padėti aukoms atsigausti. Šiuo požiūriu Komisija sudarys sąlygas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo ir Vidaus saugumo fondo, laikantis specialių tinkamumo finansuoti sąlygų ir atsižvelgiant į kiekvieno iš šių fondų lėšų naudojimo sritį, skirti **tikslinę finansinę paramą** prekybos žmonėmis aukų prieglaudoms, įskaitant specializuotus prekybos žmonėmis aukoms moterims ir vaikams skirtus centrus.

Aukų **reintegracijai į visuomenę** labai svarbios socialinės, ekonominės ir švietimo priemonės. Komisija sudarys palankesnes sąlygas ir skatins įgyvendinti programas, kuriomis aukoms padedama atsigausti ir reintegrotis, pavyzdžiui, teikiant specializuotas sveikatos priežiūros, psichologinės ar teisinės pagalbos paslaugas, ir sudaromas palankesnės sąlygos pasinaudoti švietimo ir ekonominėmis galimybėmis. Komisija skatins valstybes nares įgyvendinti bendruomenės inicijuotas ir tarpusavio mentorystės programas, kuriose galėtų dalyvauti prekybos žmonėmis aukos, taip suteikiant galimybių mokytis, įsidarbinti ir įgalėti.

Aukos, kurios nėra ES pilietės, susiduria su papildomais sunkumais. Prekybos žmonėmis aukų padėtis yra išskirtinė, ir išduodant leidimus gyventi jai reikia skirti ypatingą dėmesį. Pagal dabartines ES taisykles leidimo gyventi išdavimas gali priklausyti nuo aukos

⁶¹ Bendrą pareiškimą dėl įsipareigojimo bendradarbiauti kovojant su prekyba žmonėmis pasirašė Europos prieglobsčio paramos biuro (EASO), Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (Europolo), Europos Sąjungos didelės apimties IT sistemų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje operacijų valdymo agentūros (eu-LISA), Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (EMCDDA), Europos teismo bendradarbiavimo padalinio (Eurojusto), Europos lyčių lygybės instituto (EIGE), Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros (*Frontex*), Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA), Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūros (CEPOL) ir Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (EUROFOUND) vadovai.

⁶² https://ec.europa.eu/home-affairs/news/european-commission-committee-regions-partnership-integration_en.

bendradarbiavimo baudžiamojo proceso metu⁶³. Be to, įvairiose valstybėse narėse aukoms, kurios nėra ES pilietės, taikomi nevienodi apsvartymo laikotarpiai⁶⁴, kurių metu aukoms užtikrinama pagalba. Perkeldamos trečiųjų šalių piliečius į šalį, iš kurios jie atvyko, valstybės narės itin daug dėmesio turėtų skirti ypatingai prekybos žmonėmis aukų padėčiai⁶⁵. Aukos gali tapti prieinamos prekiautojams žmonėmis ir joms gali kilti pavojus būti dar kartą parduotoms. Be to, kalbant apie vaikus migrantus, turėtų būti nustatytos specialios apsaugos priemonės, kuriomis būtų užtikrinama, kad visų atitinkamų procedūrų metu būtų paisoma jų teisių⁶⁶. Į 2021–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų planą⁶⁷ įtrauktos priemonės, be kita ko, skirtos prekybos žmonėmis aukoms.

ES kovos su prekyba žmonėmis direktyvoje nustatyti **būtiniausi reikalavimai**, be kita ko, susiję su parama aukoms ir jų apsauga. Komisija įvertins, kaip būtų galima geriau išspręsti pirmiau nurodytus susirūpinimą keliančius klausimus, susijusius su Kovos su prekyba žmonėmis direktyva, be kita ko, stiprų lyčių aspektą⁶⁸ įtvirtinant tokiose srityse kaip paramos aukoms teikimas ir jų apsauga, aukų nebaudimas už nusikaltimus, kuriuos jos buvo priverstos padaryti, ir 2004 m. Tarybos direktyvos dėl leidimų gyventi šalyje išdavimo prekybos žmonėmis aukoms⁶⁹ įgyvendinimas.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- aktyviau stiprins gebėjimus ir keitimąsi geriausios patirties pavyzdžiais prekybos žmonėmis aukų, ypač priklausančių pažeidžiamoms grupėms, nustatymo srityje, be kita ko, skirdama specialų finansavimą policijos, socialinių darbuotojų, inspektorių tarnybų ir sienos apsaugos pareigūnų mokymui;
- sudarys palankesnes sąlygas įgyvendinti reintegracijos ir aukų įgalėjimo programas ir keistis geriausia patirtimi šioje srityje;
- stiprins bendradarbiavimą kuriant Europos nukreipimo mechanizmą;
- sudarys sąlygas iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo ir Vidaus saugumo fondo skirti tikslinę finansinę paramą specializuotoms prekybos žmonėmis aukų prieglaudoms, įskaitant specializuotus prekybos žmonėmis aukoms moterims ir vaikams skirtus centrus;

⁶³ Žr. 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvos 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis (OL L 261, 2004 8 6), 6 ir 8 straipsnius. Pilietinės visuomenės organizacijos yra pabrėžusios aukų, kurios nėra ES pilietės, skaičiaus ir pagal šią direktyvą išduotų leidimų gyventi skaičiaus atotrūkį.

⁶⁴ Pagal 2004 m. Direktyvą dėl leidimų gyventi šalyje atitinkamiems trečiųjų šalių piliečiams suteikiamas apsvartymo laikotarpis, per kurį jie gali atsigauti ir išvengti nusikaltimų vykdytojų įtakos, kad galėtų priimti pagrįstą sprendimą, ar bendradarbiauti su kompetentingomis institucijomis (apsvarstymo laikotarpis).

⁶⁵ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai, OL L 180, 2013 6 29.

⁶⁶ Komisijos komunikatas „Bendradarbiavimo grąžinimo ir readmisijos srityje, kaip sąžiningos, veiksmingos ir visapusiškos ES migracijos politikos dalies, stiprinimas“, COM(2021) 56 *final*, 2021 2 10.

⁶⁷ Komisijos komunikatas „2021–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų planas“, COM(2020) 758 *final*, 2020 11 24.

⁶⁸ Komisija vykdo ES 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijoje (COM(2020) 152 *final*, 2020 3 5) prisiimtus įsipareigojimus, be kita ko, rengdama pasiūlymą dėl teisėkūros iniciatyvos dėl kovos su smurtu prieš moteris dėl lyties ir su smurtu šeimoje.

⁶⁹ Tarybos direktyva 2004/81/EB, OL L 261, 2004 8 6.

- užtikrins finansavimą partnerėse trečiojoje šalyje veikiančioms nevyriausybinėms organizacijoms ir migrantų išteklių centrams, kad jie galėtų teikti paramą aukoms, įskaitant psichosocialinę paramą, atsižvelgiant į konkrečius kiekvienos lyties ir vaikų poreikius;
- plėtos glaudų bendradarbiavimą su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu ir Regionų komitetu, kad būtų galima padidinti kovos su prekyba žmonėmis veiksmų, kurių imamasi kartu su socialiniais ir ekonominiais partneriais bei vietos ir regionų lygmenimis, poveikį;
- stiprins partnerystę su trečiosiomis šalimis, siekdama pasirūpinti, kad aukų teisės būtų užtikrinamos visais grąžinimo ir (arba) grįžimo proceso etapais ir kad joms grįžus būtų suteikiama speciali ir konkrečiai pritaikyta pagalba ir apsauga, įskaitant specialias vaikams skirtas apsaugos priemones.

Komisija ragina valstybes nares:

- skatinti lyčiai atžvalgų ir vaiko teisėmis grindžiamą pareigūnų ir visų specialistų, galinčių susidurti su aukomis, mokymą;
- didelės rizikos sektoriuose ir didelės rizikos aplinkoje, kurioje išnaudojamos prekybos žmonėmis aukos, skatinti pirminės grandies specialistams skirtą informuotumo didinimo veiklą;
- sukurti saugią aplinką, kurioje aukos galėtų pranešti apie joms padarytus nusikaltimus nebijodamos, kad dėl veiksmų, kuriuos jas privertė atlikti prekyautojai žmonėmis, jos bus patrauktos baudžiamojon atsakomybėn, ir nesibaimindamos baudžiamojo proceso metu susidurti su antrine viktimizacija, bauginimais ar atsakomaisiais veiksmais;
- tobulinti nacionalinių nukreipimo mechanizmų veikimą;
- pagal ES sveikatos programas rengti mokymus sveikatos priežiūros specialistams tokiais klausimais kaip įvairovės valdymas ir prekybos žmonėmis aukomis tapusių migrantų poreikiai;
- skirti lėšų bendruomenės inicijuotų ir tarpusavio mentorystė grindžiamų įgalėjimo programų įgyvendinimui.

6. Tarptautinis aspektas

2020 m. visame pasaulyje buvo nustatyti 534 skirtingi prekybos žmonėmis srautai ir daugiau kaip 120 šalių pranešė apie aukas iš daugiau kaip 140 skirtingų kilmės šalių⁷⁰. Prekyba žmonėmis yra **tarptautinis nusikaltimas**, ir pusė aukų, nustatytų Europos Sąjungoje, yra trečiųjų šalių piliečiai, daugiausia iš Afrikos, Vakarų Balkanų ir Azijos⁷¹. Mažas pajamas gaunančiose šalyse pusė prekybos žmonėmis aukų yra vaikai, kurių dauguma verčiami dirbti vaikų darbą⁷². Todėl ES taip pat turi dėti daugiau pastangų, kad pašalintų ekonominius

⁷⁰ Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro (angl. UNODC) 2020 m. Pasaulinė prekybos žmonėmis ataskaita (2021 m.). Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras terminu „srautas“ apibūdino vieną kilmės šalį ir vieną paskirties vietą, kuriose ataskaitiniu laikotarpiu buvo nustatytos bent penkios aukos. Kalbant apie srautus, kaip ataskaitinių metų duomenys buvo naudojami 2018 m. (arba naujausi) duomenys. Kalbant apie šalis, kuriose nebuvo 2018 m. duomenų, buvo naudojami naujausi 2019, 2017 arba 2016 m. duomenys.

⁷¹ Duomenų apie prekybą žmonėmis ES rinkimas (2020 m).

⁷² 2020 m. Pasaulinė prekybos žmonėmis ataskaita.

sunkumus ir padėtų šeimoms ir bendruomenėms didinti savo atsparumą neveiksmingiems krizių įveikimo mechanizmom. Taigi įgyvendinant ES išorės politiką turėtų būti visapusiškai taikomi šios strategijos prioritetai, be kita ko, tikslai išardyti nusikalstamo prekiautojų žmonėmis verslo modelį, mažinti paklausą ir apsaugoti aukas bei užtikrinti jų įgalėjimą.

Aukos taip pat parduodamos tuomet, kai jos visais migracijos maršrutais **mišriais migracijos srautais** vyksta į ES. Neteisėtas migrantų gabenimas dažnai susijęs su kitų formų organizuotu nusikalstamumu, pavyzdžiui, prekyba žmonėmis. Dėl dabartinės migracijos padėties visame pasaulyje ir tam tikruose regionuose didėja prekybos žmonėmis rizika, nes prekiautojai žmonėmis piktnaudžiauja prieglobsčio procedūromis, be kita ko, įteisindami savo ir savo aukų statusą⁷³. Pagal naująjį **Migracijos ir prieglobsčio pakta**⁷⁴ įgyvendinamas ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas padės sutrikdyti prekiautojų žmonėmis verslą, kai aukos išnaudojimo tikslais perkeliamos į Europą, ir kovoti su neteisėto gabenimo tinklais. Be to, viena iš pagrindinių veiklos kryptių pagal šį paktą yra užmegzti ir stiprinti partnerystę su kilmės, tranzito ir kelionės tikslo šalimis. Todėl labai svarbu stiprinti **tarptautinį bendradarbiavimą ir partnerystę** kuo geriau pasinaudojant išorės politikos priemonėmis, bendradarbiavimo priemonėmis ir finansavimu⁷⁵, kad būtų galima dalytis bendrąja ir kriminalinės žvalgybos informacija apie prekybą žmonėmis, susijusius nusikaltimus ir nusikaltėlių tinklus. Glaudesnis valstybių narių ir trečiųjų šalių bendradarbiavimas palengvinamas ir palaikomas taikant įvairias **ES užsienio politikos priemones**, įskaitant Visuotinę ES užsienio ir saugumo politikos strategiją, 2020–2024 m. Veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje, ES veiksmų planą dėl lyčių lygybės vykdant išorės veiksmus (2021–2025 m.) ir bendrą komunikatą „Visapusiškos strategijos su Afrika kūrimas“. Be to, kalbant apie ES plėtros procesą ir kaimynystės politiką, svarbios ir kitos priemonės, pavyzdžiui, ES Vakarų Balkanų strategija, bendras komunikatas „Rytų partnerystės politika po 2020 m. Atsparumo stiprinimas. Visiems naudinga Rytų partnerystė“ ir bendras komunikatas „Atnaujinta partnerystė su pietinėmis kaimyninėmis šalimis. Nauja Viduržemio jūros regiono darbotvarkė“. Labai svarbus yra ES požiūris į išorės saugumą pagal bendrą užsienio ir saugumo politiką ir bendrą saugumo ir gynybos politiką. Pagal bendrą saugumo ir gynybos politiką vykdant civilines ir karines misijas dedamos pastangos išardyti organizuotus nusikaltėlių tinklus, užsiimančius neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis⁷⁶. Taip pat labai svarbu šioje srityje glaudžiau bendradarbiauti su teisingumo ir vidaus reikalų agentūromis, kaip nustatyta susitarime dėl civilinių bendros saugumo ir gynybos politikos pajėgumų⁷⁷.

Šios priemonės yra labai svarbios siekiant skatinti glaudesnę ES valstybių narių ir **aukų kilmės ir tranzito šalių** bendradarbiavimą. Bus sudaromos palankesnės sąlygos užtikrinti nuolatinę ES delegacijų veiklą konkrečiose šalyse ir, kai tai būtų tikslinga ir tinkama, bus siekiama glaudžiai bendradarbiauti su pagal bendrą saugumo ir gynybos politiką misijas ir operacijas vykdančiais subjektais. Stiprinant strateginį ir operatyvinį bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis Europos išorės veiksmų tarnyba ir toliau atliks svarbų vaidmenį. Ji visapusiškai naudosis savo išorės priemonėmis, pavyzdžiui,

⁷³ Europos kovos su neteisėtu migrantų gabenimu centro 4-oji metinė veiklos ataskaita, Europol, 2020 m.

⁷⁴ Komisijos komunikatas dėl naujo Migracijos ir prieglobsčio pakto, COM(2020) 609 *final*, 2020 9 23.

⁷⁵ Pavyzdžiui, pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę.

⁷⁶ Pavyzdžiui, vykdant Europos Sąjungos integruoto sienų valdymo pagalbos misiją Libijoje (angl. EUBAM Libya) ir Europos Sąjungos karinę operaciją Viduržemio jūroje (EUNAVFOR MED IRINI).

⁷⁷ 2018 m. lapkričio 19 d. Taryba ir valstybės narės priėmė išvadą dėl susitarimo dėl civilinių bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) pajėgumų nustatymo. Žr. Tarybos išvadą, pateikiamas adresu <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2018/11/19/civilian-common-security-and-defence-policy-eu-strengthens-its-capacities-to-act/>.

aukšto lygio dialogais ir Kovos su terorizmu ir (arba) saugumo ekspertų ES delegacijose tinklu. Bendradarbiaujant su tokiomis JT agentūromis ir tarptautinėmis organizacijomis kaip Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras ir Tarptautinė migracijos organizacija stiprinami veiksmai, kurių imamasi pasauliniu lygmeniu, ypač kartu su kilmės ir tranzito šalimis.

Komisija padeda valstybėms narėms ir partnerėms trečiosioms šalims įgyvendinti **Jungtinių Tautų** konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir Protokolą dėl prekybos žmonėmis, kurių šalys yra ES ir jos valstybės narės. ES ir jos valstybės narės taip pat yra prisijungusios prie neseniai pradėto taikyti JT protokolo dėl prekybos žmonėmis įgyvendinimo peržiūros mechanizmo. Komisija sieks palaikyti glaudesnę bendradarbiavimą su atitinkamais subjektais, įgyvendinančiais šį JT protokolą, įskaitant Jungtinių Tautų tarpžinybinę kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo grupę (angl. *Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons of the United Nations*), tačiau ja neapsiribojant. Komisija, atsižvelgdama į nustatytus šios strategijos prioritetus, taip pat glaudžiai bendradarbiaus su **Europos Taryba** ir jos Kovos su prekyba žmonėmis ekspertų grupe⁷⁸.

Imantis išorės veiksnių turėtų būti atsižvelgiama į atitinkamus Jungtinių Tautų **darnaus vystymosi tikslus**, daugiausia dėmesio skiriant prekybai žmonėmis⁷⁹. Atsižvelgiant į tai, įgyvendinant **ES prekybos politiką** skatinama siekti darnaus vystymosi tikslų, be kita ko, laikytis pagrindinių teisių ir užimtumo standartų. Komisija apsvartys, ar įgyvendinant **prekybos susitarimus** ir užtikrinant jų vykdymą būtų galima geriau atsižvelgti į dabartinius tarptautinius kovos su prekyba žmonėmis standartus, ypač griežčiau taikant nuostatą dėl žmogaus teisių.

Komisija palankiai vertina neseniai priimtą ES **visuotinį sankcijų už žmogaus teisių pažeidimus režimą**⁸⁰, kuriuo Europos Sąjungai sudaromos sąlygos imtis tikslinių priemonių dėl asmenų, subjektų ir organizacijų, atsakingų už šurkščius žmogaus teisių pažeidimus visame pasaulyje, dalyvaujančių darant tokius pažeidimus ar siejamų su jais. Pagal šį sankcijų režimą Taryba gali į sąrašą įtrauktiems asmenims ir subjektams nustatyti draudimus keliauti, išaldyti jų turtą ir jiems uždrausti naudotis turimomis lėšomis ar ekonominiais ištekliais.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- priims ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksnių planą (2021–2025 m.);
- stiprins bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, kurios yra aukų kilmės ir tranzito šalys, taip pat su tarptautiniais ir regioniniais partneriais, įskaitant tarptautines organizacijas;
- bendradarbiaudama su šalimis partnerėmis naudosis specialiais dialogais žmogaus teisių ir saugumo klausimais;

⁷⁸ Tarybos išvados dėl ES bendradarbiavimo su Europos Taryba 2020–2022 m. prioritetų, dok. 9283/20, 2020 m. liepos 13 d.

⁷⁹ 5.2 DVT (smurto prieš visas moteris ir mergaites panaikinimas), 8.7 DVT (priverčiamojo darbo ir prekybos žmonėmis panaikinimas) ir 16.2 DVT (smurto prieš vaikus ir vaikų kankinimo panaikinimas).

⁸⁰ 2020 m. gruodžio 7 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2020/1999 dėl ribojamųjų kovos su šurkščiais žmogaus teisių pažeidimais priemonių (OL L 410I, 2020 12 7) ir 2020 m. gruodžio 7 d. Tarybos reglamentas (ES) 2020/1998 dėl ribojamųjų kovos su šurkščiais žmogaus teisių pažeidimais priemonių (OL L 410I, 2020 12 7).

- stiprins bendradarbiavimą su Europos Taryba ir jos Kovos su prekyba žmonėmis ekspertų grupe;
- padės Europos išorės veikslių tarnybos ES delegacijoms sistemingai vykdyti veiklą konkrečiose šalyse reguliariai ir tikslingai vykdydama komunikacijos veiklą ir atitinkamus veiksmus ir keisdama informaciją.

Komisija ragina valstybes nares:

- stiprinti keitimąsi bendraja ir kriminalinės žvalgybos informacija apie prekybą žmonėmis ir susijusius nusikaltimus bei nusikaltėlių tinklus ir, be kita ko, padedant tokioms ES agentūroms kaip Europolas ir Eurojustas palengvinti tarpvalstybinį ir tarptautinį operatyvinį ir teisminį bendradarbiavimą nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiose šalyse, visų pirma Vakarų Balkanuose, kaimyninėse šalyse, Afrikoje, Artimuosiuose Rytuose ir Pietryčių Azijoje.

7. Išvada

Prekyba žmonėmis – sunkus ir sudėtingas nusikaltimas, didžiausią neigiamą poveikį darantis moterims ir vaikams. Tokie nusikaltimai nusikaltėliams atneša labai daug pajamų, o aukoms sukelia daug kančių ir brangiai kainuoja mūsų visuomenei. Per pastarąjį dešimtmetį stiprinant Sąjungos atsaką į prekybą žmonėmis padaryta pažanga, tačiau visiems pažeidžiamiesiems asmenims vis dar kyla didelė grėsmė tapti prekybos žmonėmis aukomis. Prekyba žmonėmis daro neigiamą poveikį visuomenės struktūrai, teisinės valstybės principui ir darniam vystymuisi ES valstybėse narėse ir šalyse partnerėse.

Šioje strategijoje Komisija išdėsto atnaujintus įsipareigojimus ir pristato tvirtą politikos sistemą, kuria siekiama apsaugoti pažeidžiamus asmenis nuo prekybos žmonėmis, sudaryti sąlygas aukoms įgalėti, nusikaltimų vykdytojus patraukti atsakomybėn ir apsaugoti mūsų bendruomenes. Prisiimant šiuos įsipareigojimus daugiausia dėmesio skiriama moterims ir vaikams.

Šioje strategijoje nustatyti prioritetai ir veiksmai bus įgyvendinami 2021–2025 m. Tuo pat metu Komisija, remdamasi nuolatine prekybos žmonėmis raidos tiek ES, tiek už jos ribų stebėseną ir analizę, bus pasirengusi greitai reaguoti į bet kokius naujus pokyčius ar tendencijas. ES ir jos valstybės narės kartu turi žingsniu lenkti nusikaltėlius, aukų naudotojus ir išnaudojus.

Komisija yra įsipareigojusi laiku ir veiksmingai įgyvendinti šią strategiją. Norint kovoti su prekyba žmonėmis reikia, kad dalyvautų visi subjektai, todėl Komisija glaudžiai bendradarbiaus su visais partneriais, kad kuo labiau padidintų numatytų veikslių poveikį. ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatorius padės užtikrinti ES institucijų, ES agentūrų, valstybių narių ir tarptautinių subjektų veikslių įgyvendinant šią strategiją koordinavimą ir suderinamumą. Norint užtikrinti Europos saugumą ir apsaugoti pažeidžiamus asmenis ir ekonomiką, taip pat teisinės valstybės principą ir pagrindines teises, labai svarbu kovojant su prekyba žmonėmis suvienyti jėgas.

Komisija taip pat sistemingai stebės, kaip įgyvendinama ši strategija, ir teiks jos įgyvendinimo ataskaitas, be kita ko, Europos Parlamentui ir Tarybai.